

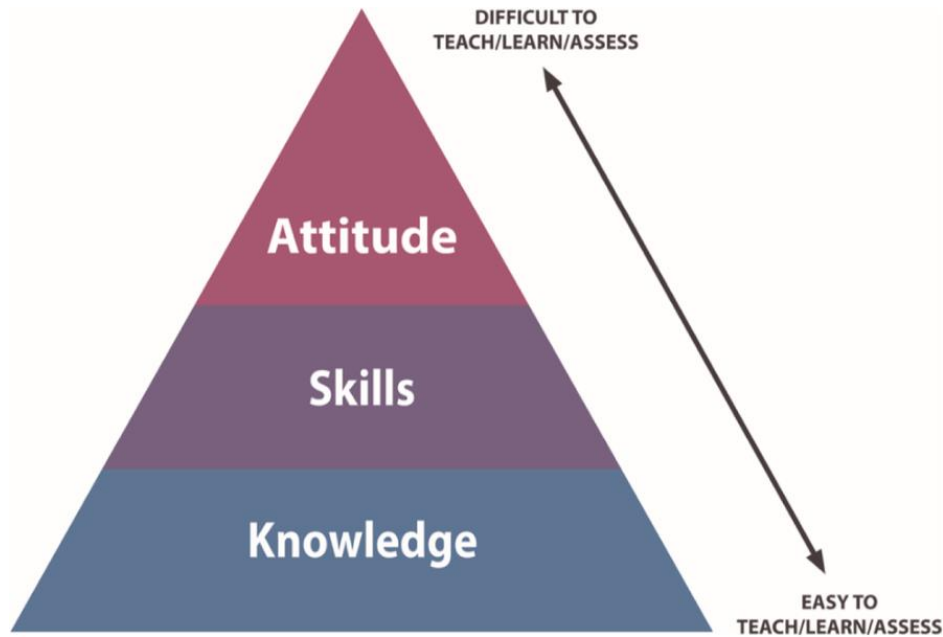

دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
مرکز آموزشی درمانی مرادی

آموزش بالینی

راهنمای جامع "روش‌های فعال تدریس در آموزش روان پزشکی بالینی"

(برای دانشجویان پزشکی؛ قابل اجرا در کارآموزی، کارورزی)

دکتر محمدرضا مختاری: کارشناس آموزش بالینی

فهرست

مقدمه	۲
۱. ایفای نقش (Role Play)	۲
۲. بحث گروهی هدایت شده (Structured Group Discussion)	۲
۳. تدریس در گروه‌های کوچک (Small-Group Tutorial)	۳
۴. آموزش مبتنی بر مورد (Case-Based Learning – CBL)	۳
۵. شبیه‌سازی بالینی با SP (Standardized Patient)	۳
۶. آموزش بین‌رشته‌ای (Interprofessional Education – IPE)	۳
۷. یادگیری مبتنی بر شبیه‌سازی دیجیتال	۴
۸. فیلم‌درمانی آموزشی (Cinema-Education)	۴
۹. Reflective Writing & e-Portfolio	۴
۱۰. روش‌های یادگیری فعال در بالین (Bedside Teaching)	۴
جدول تطبیق روش‌ها با اهداف آموزشی حیطه دانش، نگرش، مهارت	۵
چک‌لیست اجرا برای استاد راهنما (فقط ۶ گام)	۵
منابع ضروری برای استاد	۶

مقدمه

در آموزش روان‌پزشکی بالینی، روش‌های فعال تدریس از «شنیدن درباره‌ی بیماری» به «زیستن در تجربه‌ی بیمار» تبدیل می‌شود؛ چون صرف انتقال دانش DSM یا دستورالعمل‌های دارویی کافی نیست، بلکه دانشجو باید مهارت گفت‌وگو با فردی در بحران خودکشی را در فضایی امن تمرین کند، نگرش خود را نسبت به روان‌رنجوران از طریق بازتاب‌نگاری و ایفای نقش اصلاح کند و در نهایت تصمیم درمانی را در قالب بحث‌های گروهی یا شبیه‌سازی با بیمار استاندارد یکپارچه سازد. این رویکرد فعال، یادگیری را عمیق، ماندگار و قابل انتقال به بالین واقعی می‌کند و در عین حال احترام به کرامت بیمار و کار تیمی بین‌رشته‌ای را از همان روزهای آموزش در دانشجو نهادینه می‌سازد؛ بنابراین روان‌پزشکی که با این روش‌ها آموزش دیده باشد، نه فقط تشخیص می‌دهد، بلکه «با» بیمار درمان می‌کند.

۱. ایفای نقش (Role Play)

تعریف: شبیه‌سازی موقعیت بالینی توسط دانشجو در نقش پزشک، بیمار یا همراه بیمار.

مراحل اجرا:

(۱) Briefing (۵ دقیقه): سناریو، اهداف آموزشی، نقش‌ها توضیح داده می‌شود.

(۲) Playing (۸-۱۰ دقیقه): اجرای صحنه.

(۳) Debriefing (۱۰-۱۵ دقیقه): بازخورد هم‌سطح و استاد با استفاده از چک‌لیست-Calgary یا Cambridge Maudsley

مثال: مصاحبه با بیمار دچار افکار خودکشی در اورژانس روان‌پزشکی.

تجهیزات: دست‌کارت سناریو، صندلی‌های چیده شده، صدابردار برای ضبط و بازبینی.

چالش: اضطراب عملکرد (Performance anxiety) راه‌حل: ابتدا نقش‌ها در گروه‌های ۲ نفره تمرین شود، سپس در کلاس ارائه شود.

۲. بحث گروهی هدایت‌شده (Structured Group Discussion)

تعریف: تسهیلگر (استاد) سؤالات باز طراحی می‌کند؛ گروه ۶-۸ نفره به‌صورت چرخشی پاسخ می‌دهد.

مدل «Think-Pair-Share» یا «Six Thinking Hats».

مثال: «آیا ECT بدون رضایت می‌تواند اخلاقی باشد؟»

ابزار: تخته سفید، کارت‌های رنگی برای نقش‌های اخلاقی، پرسش‌نامه Likert قبل و بعد برای سنجش تغییر نگرش.

۳. تدریس در گروه‌های کوچک (Small-Group Tutorial)

ویژگی: ۴-۶ دانشجو، یک استاد راهنما، ۴۵-۶۰ دقیقه.

فرمت PBL (Problem-Based Learning) در روان‌پزشکی:

- ✓ سناریو: «آقای ۲۶ ساله‌ای که پس از ترک شیشه دچار توهم شنوایی شده».
- ✓ مراحل: تحلیل مشکل → فرضیه‌ها → یادگیری خودگردان → بازگشت و یکپارچه‌سازی.
- نکته: از «Trigger Paper» (خلاصه مقاله اخیر) برای ارتقای تفکر انتقادی استفاده شود.

۴. آموزش مبتنی بر مورد (Case-Based Learning – CBL)

تفاوت با PBL: استاد اطلاعات کلیدی را مرحله‌ای ارائه می‌دهد؛ تمرکز بر تصمیم‌گیری بالینی.

فرمت SNAPPS: Summarize → Narrow → Analyze → Probe → Plan → Select.

مثال: افسردگی درمان‌نشده در خانم ۳۴ ساله پس از زایمان.

۵. شبیه‌سازی بالینی با SP (Standardized Patient)

اجزای اصلی:

- ✓ SP آموزش‌دیده (بازیگر یا بیمار واقعی آموزش‌دیده).
- ✓ فضای OSCE با ۸ ایستگاه ۸ دقیقه‌ای.
- ✓ چک‌لیست رفتاری (History Taking, Suicide Risk Assessment).
- نکته: پس از ایستگاه، SP به دانشجو مستقیماً بازخورد می‌دهد ← افزایش اعتبار.

۶. آموزش بین‌رشته‌ای (Interprofessional Education – IPE)

طرح: گروه ۴ نفره شامل دانشجوی پزشکی، روان‌شناس بالینی، پرستار روان‌پزشکی، مددکار.

مورد: برنامه مراقبت فشرده در حیطه (Assertive Community Treatment) برای اسکیزوفرنی.

نتیجه: یادگیری نقش یکدیگر، کاهش خطاهای ارتباطی تیمی.

۷. یادگیری مبتنی بر شبیه‌سازی دیجیتال

- ✓ VR برای تجربه هذیان + Oculus Quest (Hearing Voices): برنامه «Mindstorm».
- ✓ بازی (e.g., «Depression Quest») Sandbox تحلیل مکانیزم‌های شناختی بیمار.

۸. فیلم‌درمانی آموزشی (Cinema-Education)

مدل ۳ مرحله‌ای BOLTON

(۱) Watch (۲۰ دقیقه کلیپ «A Beautiful Mind»)

(۲) Reflect (بحث ۱۰ دقیقه‌ای درباره نشانه‌های روان‌پریشی)

(۳) Apply (طراحی طرح مراقبت برای بیمار)

۹. Reflective Writing & e-Portfolio

الزام دانشجوی به نوشتن ۲۵۰ کلمه درباره «سخت‌ترین لحظه اخلاقی در بخش»، بارگذاری در Mahara یا PebblePad؛ استاد در سامانه بازخورد می‌دهد.

۱۰. روش‌های یادگیری فعال در بالین (Bedside Teaching)

الگوی «Aunt Minnie» (Pattern Recognition)

- ✓ استاد در بالین بیمار مانیایی را نشان می‌دهد، دانشجو باید علائم ۴ گانه را در ۲ دقیقه بگوید → سپس معنای علمی آن بررسی می‌شود.

جدول تطبیق روش‌ها با اهداف آموزشی حیطه دانش، نگرش، مهارت

روش تدریس فعال	حیطه دانش (Knowledge)	حیطه نگرش (Attitude)	حیطه مهارت (Skill)	سطح تأثیر*
ایفای نقش (Role Play)	آشنایی با ویژگی‌های اختلال، معیارهای DSM	تقویت همدلی، کاهش انگ اجتماعی	تمرین مصاحبه، تشخیص افتراقی	دانش ++ نگرش ++++ مهارت ++++
بحث گروهی هدایت‌شده	درک چندبعدی علمی موضوع	تغییر دیدگاه‌های پیش‌فرض	ارتقای تفکر انتقادی	دانش +++ نگرش ++++ مهارت ++
تدریس در گروه‌های کوچک (PBL/CBL)	یکپارچه‌سازی دانش پایه و بالینی	مسئولیت‌پذیری در یادگیری	حل مسئله بالینی گروهی	دانش +++ نگرش ++++ مهارت +++
شبیه‌سازی با SP (OSCE)	مرور نشانه‌شناسی، معیارهای تشخیصی	—	ارزیابی دقیق بالینی، ارتباط موثر	دانش ++ نگرش + مهارت ++++
آموزش بین‌رشته‌ای (IPE)	دانش نقش سایر حرفه‌ها	احترام به تخصص‌های دیگر	کار تیمی واقعی در بالین	دانش ++ نگرش ++++ مهارت ++++
بازتاب‌نگاری (Reflective Writing)	—	خودآگاهی اخلاقی، کاهش فرسودگی	—	دانش + نگرش ++++ مهارت +
واقعیت‌افزوده VR	یادگیری مکانیزم‌های عصبی- روان‌شناختی	تجربه ذهنی بیمار	تمرین مواجهه درمانی مجازی	دانش +++ نگرش +++ مهارت +++
تدریس در بالین (Bedside Teaching)	الگو‌شناسی علائم	—	معاینه و مصاحبه در زمان واقعی	دانش +++ نگرش + مهارت ++++

چک‌لیست اجرا برای استاد راهنما (فقط ۶ گام)

۱. انتخاب سناریو با توجه به Objective دوره.
۲. طراحی «چرخه کوچک» ۲۰-۳۰ دقیقه‌ای قابل تنظیم در شیفت بالینی.
۳. تهیه تجهیزات کم‌هزینه: کارت سناریو، موبایل برای ضبط، تایمر.
۴. Briefing کوتاه (۳ نکته کلیدی، ۲ خطای رایج، ۱ ابزار ارزشیابی)
۵. اجرا + ثبت امتیاز در چک‌لیست Google Forms.
۶. Debriefing سریع: «چه خوب بود»، «چه چیزی را تغییر می‌دهی»، «یک نکته برای یادگیری عمیق».

منابع ضروری برای استاد

- ✓ Toolkit: AMEE Guide No. 87 – Teaching Psychiatry to Undergraduates
- ✓ کتاب «Role Play in Health Care Education» – Nestel & Tierney
- ✓ سامانه رایگان MedEdPORTAL
- ✓ ویدئو آموزشی «Stanford SP Training – Psychiatric Interview» – YouTube